

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО**

ШПАК МАКСИМ ВОЛОДИМИРОВИЧ

УДК 347.921.4

**ПРОФЕСІЙНЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО АДВОКАТА
У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ**

12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право;
міжнародне приватне право»

**Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук**

Харків – 2018

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі цивільного процесу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник:

доктор юридичних наук, професор **Гусаров Костянтин Володимирович**, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, завідувач кафедри цивільного процесу.

Офіційні опоненти:

– доктор юридичних наук, професор **Бичкова Світлана Сергіївна**, Національна академія внутрішніх справ, завідувач кафедри цивільного права і процесу;

– кандидат юридичних наук, професор **Білоусов Юрій Валерійович**, Хмельницький університет управління та права, професор кафедри цивільного права та процесу.

Захист відбудеться "04" квітня 2019 року о 13.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.086.02 у Національному юридичному університеті імені Ярослава Мудрого за адресою: 61024, м. Харків, вул. Пушкінська, 77.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого за адресою: 61024, м. Харків, вул. Пушкінська, 84-А.

Автореферат розіслано "27" лютого 2019 року.

**Учений секретар
спеціалізованої вченої ради**

К. В. Гусаров

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. Конституційні засади надання професійної правничої допомоги закріплюють нові законодавчі підходи з огляду на запропоновані суб'єктами законодавчої ініціативи новітні положення до змісту чинного законодавства, яке регламентує професійну діяльність адвокатів з надання такої допомоги у цивільному процесі України. Такі законодавчі підходи знаменуються обговоренням у юридичній спільноті проектів Законів України, метою яких є удосконалення нормативного регулювання професійної діяльності адвокатів у цивільному процесі з урахуванням положень нової редакції ЦПК України (2017 р.) та Закону України "Про судоустрій і статус суддів" (2016 р.).

Серед кола законопроектів особливо дотичним до питання надання професійної правничої допомоги адвокатами у цивільному процесі України є проект Закону України "Про внесення змін до Закону України "Про адвокатуру та адвокатську діяльність" (нова редакція) та інших пов'язаних законодавчих актів України". Вказаним законопроектом пропонуються зміни до змісту Закону України "Про адвокатуру та адвокатську діяльність". Зокрема, це стосується нових вимог доступу до професії адвоката, положення щодо договору про надання правничої допомоги як підстави для здійснення адвокатської діяльності, у тому числі у цивільних справах.

Зазначені новели мають безпосередній зв'язок із здійсненням професійного представництва адвокатами у цивільному процесі, оскільки стосуються основних засад професійної діяльності адвокатів як процесуальних представників, які надають професійну правничу допомогу у цивільному процесі України.

Оновлення цивільного процесуального законодавства не залишило поза увагою вдосконалення інституту представництва, зокрема щодо надання професійної правничої допомоги адвоката у цивільному процесі. Це також, крім вказаного, обумовило обрання теми дослідження. Разом з тим, актуальність такого напрямку наукового пошуку визначилось і необхідністю розробки пропозицій відносно посилення гарантій адвокатської діяльності при здійсненні професійного представництва, зокрема у цивільних справах.

Особливої уваги потребують такі актуальні питання: 1) наукова проблема нового виду професійного представництва адвоката у цивільному процесі з урахуванням новітніх змін 2017 р. до цивільного процесуального законодавства України та законодавства, яке регулює адвокатську діяльність; 2) засади професіоналізму при здійсненні діяльності адвоката у цивільному процесі, враховуючи ініціативу про закріплення у ч. 1 ст. 4 Закону України "Про адвокатуру та адвокатську діяльність" принципу професіоналізму здійснення адвокатської діяльності; 3) особливості реалізації адвокатом цивільної процесуальної правосуб'єктності у цивільному процесі України з урахуванням запропонованих суб'єктом законодавчої ініціативи нових вимог до посвідчення процесуальних повноважень адвокатів; 4) реалізація функцій професійного представництва адвоката як професійного представника на

стадії виконавчого провадження з урахуванням положень Закону України "Про виконавче провадження" (2016 р.).

Додатково обґрунтовуючи доцільність дослідження професійного представництва адвоката у цивільному процесі як виду професійної правничої допомоги, вбачається, що з урахуванням запровадженої концентрації виключних представницьких повноважень адвокатів у судах, діяльність вказаних суб'єктів зазнає суттєвих змін, що значною мірою пов'язується з активним оновленням з боку органу законодавчої влади законодавства, яке регламентує особливості участі адвокатів як професійних представників, зокрема у цивільному процесі. У зв'язку з цим дослідження наукової проблеми професійного представництва адвоката у цивільному процесі з урахуванням дії новітнього законодавства характеризується актуальністю та своєчасністю.

Слід відзначити, що проблема надання професійної правничої допомоги адвокатами у цивільному процесі не отримала належної уваги з боку науковців в аспекті наукової характеристики новелізації надання правничої допомоги адвокатами після запровадження так званої "концентрації виключних представницьких повноважень адвокатури". Лише окремі питання вказаної проблеми досліджувалися С. С. Бичковою, Ю. В. Білоусовим, Т. Б. Вільчик, К. В. Гусаровим, В. В. Комаровим, О. Ю. Русиним, В. О. Святоцькою та ін.

Причиною цього слід вважати те, що такий вид правової допомоги, як професійна правнича допомога, був запроваджений відносно нещодавно – у 2016 р. шляхом прийняття Закону України "Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)". Враховуючи запровадження на конституційному рівні нового виду правової допомоги (професійної правничої) та нового виду представництва (професійного представництва), яке повинно надаватися виключно адвокатами, вбачається необхідним та важливим дослідження проблем участі адвокатів як професійних представників, що надають професійну правничу допомогу, під час здійснення розгляду та вирішення цивільних справ.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Дисертацію виконано відповідно до плану науково-дослідницьких робіт кафедри цивільного процесу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого в межах Державної цільової комплексної програми на 2016 – 2020 рр. "Судова влада: проблеми організації та діяльності" № 0111U000957.

Тема дисертації "Професійне представництво адвоката у цивільному процесі" затверджена вченою радою Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого від 25 грудня 2015 р. (протокол № 5).

Мета і завдання дослідження. Метою дисертації є науково-практична розробка питань здійснення професійного представництва адвокатами як професійними процесуальними представниками під час розгляду цивільних справ органами судової влади.

Для досягнення наведеної мети поставлено такі завдання:

- 1) визначити особливості розвитку професійного представництва адвоката у різні періоди надання правової допомоги;
- 2) розкрити ознаки професійного представництва як різновиду цивільного процесуального представництва;
- 3) охарактеризувати сутність та зміст цивільної процесуальної правосуб'єктності адвоката як професійного процесуального представника;
- 4) з'ясувати особливості реалізації адвокатом як професійним представником у цивільній справі цивільної процесуальної правосуб'єктності;
- 5) розкрити зміст юридичної відповідальності адвокатів, які надають професійну правничу допомогу у цивільному процесі;
- 6) з'ясувати форми участі адвоката як професійного представника в стадіях розгляду цивільних справ судами та в непозовних провадженнях.

Об'єктом дослідження є правовідносини, які виникають при наданні професійної правничої допомоги адвокатами у формі процесуального представництва при розгляді та вирішенні цивільних справ.

Предметом дослідження є професійне представництво адвоката у цивільному процесі.

Методи дослідження обрано відповідно до постановлених дослідницьких завдань з урахуванням визначених об'єкта та предмета дослідження.

У ході виконання дисертаційного дослідження застосовувалися наукові методи та підходи філософського, загально-наукового та спеціально-юридичного рівнів при їх взаємопов'язаності.

У дисертаційному дослідженні також використовувався метод моделювання та прогнозування в аспекті перспектив нормативного регулювання професійної діяльності адвокатів у цивільному процесі, а також на етапі виконання судових рішень по цивільних справах. Використання вказаних методів дозволило відтворити зв'язки та тенденції нормативного регулювання інституту професійного представництва адвоката у цивільному процесі, а також надало змогу оцінити їх стан та запропонувати нові пропозиції щодо їх удосконалення (підрозділи 1.1; 1.3; 3.2).

Використання порівняльно-правового методу надало змогу визначити відмінності та подібності нормативного регулювання професійної діяльності адвокатів як представників у цивільному процесі, що знаходило своє відображення в низці нормативних документів національного та міжнародного законодавства. Також використання вказаного наукового методу дозволило отримати наукові результати, які дозволили визначити конкретні шляхи вдосконалення законодавства, які регулюють особливості професійного представництва адвоката у цивільному процесі. Крім того, вказаний метод дав змогу здійснити класифікацію видів цивільного

процесуального представництва і визначити їх окремі характеристики (підрозділи 1.1; 1.2; 1.3).

Використання методу дедукції дозволило дослідити конструкцію цивільної процесуальної правосуб'єктності адвоката як професійного представника у цивільному процесі, що відображало дослідження кожного зі складових елементів вказаного виду правосуб'єктності одинично, які у сукупності становлять єдину взаємопов'язану систему (підрозділ 2.1).

Використання методу системного аналізу дозволило дослідити специфіку складу процесуально-правового становища адвоката та особливостей його реалізації вказаним суб'єктом у цивільних процесуальних правовідносинах, а також проаналізувати структуру відповідальності адвоката у цивільному процесі (підрозділи 2.1; 2.2; 2.3).

Формально-юридичний метод застосовувався при аналізі нормативного регулювання професійної діяльності адвокатів в різних стадіях та провадженнях цивільного процесу. Вказаний метод знадобився при вивченні та дослідженні внутрішніх властивостей поняття професійного представництва адвоката у цивільному процесі, а також при тлумаченні правових норм, які регламентують особливості надання професійної правничої допомоги адвокатом як професійним представником при розгляді та вирішенні цивільних справ (підрозділи 3.1; 3.2).

Теоретичною базою дисертаційного дослідження становили праці таких правників, як: С. С. Бичкової, Ю. В. Білоусова, Т. Б. Вільчик, О. В. Гетманцева, Н. Ю. Голубевої, В. Д. Гончаренка, К. А. Гузе, К. В. Гусарова, В. М. Єрмолаєва, М. В. Жушмана, О. С. Захарової, І. О. Ізарової, С. О. Короєда, В. В. Комарова, В. А. Кройтора, Д. Д. Луспеника, В. Ю. Мамницького, В. В. Масюка, Ю. Д. Притики, П. М. Рабіновича, П. І. Радченка, О. В. Рожнова, В. О. Рум'янцева, О. Ю. Русина, Н. Ю. Сакари, В. О. Святоцької, Г. О. Світличної, Р. А. Сидорова, Д. М. Сібільова, Є. Г. Тарла, В. І. Тертишнікова, І. В. Удальцової, С. Я. Фурси, Р. Ю. Ханік-Посполітак, Т. А. Цувіної, С. А. Чванкіна, Н. О. Чечіної, Ю. М. Чуйкова, А. В. Чурпіти, О. В. Шутенко, М. Й. Штефана та ін.

При проведенні дисертаційного дослідження дисертант спирався також на наукові погляди іноземних вчених юристів, серед яких наступні: Елліотт М. Абремсон (Elliott M. Abramson), Олена Єва (Elena Eva), Рекеш К. Ананд (Rakesh K. Anand), Майкл Бард (Michael Bard) та Барбара А. Бемфорд (Barbara A. Bamford), Стівен Дж. Елман (Stephen J. Ellmann), Джефрі С. Хазард мол. (Geoffrey S. Hazard Jr.), Ніна А. Кон (Nina A. Kohn) та Кетерін Косс (Catheryn Koss), Тімоті Кун (Timothy Kuhn), Роберт Мегаррі (Rt. Hon. Sir Robert Megarry), Лорель С. Террі (Laurel S. Terry), Крістофер Дж. Уїлан (Christopher J. Whelan) та Нета Зів (Neta Ziv), Бобетт Вольські (Bobette Wolski) та ін.

Наукова новизна отриманих результатів. Дисертація є першою в науці цивільного процесуального права України науковою працею, у якій

досліджено специфіку участі адвоката як професійного процесуального представника, який надає професійну правничу допомогу у цивільному процесі.

Результати дисертаційного дослідження, що виносяться на захист і мають наукову новизну, полягають у такому.

Уперше:

1) визначено зміст та особливості професійного представництва адвоката у цивільному процесі, які полягають у: а) наявності в адвоката повної вищої юридичної освіти за другим (магістерським) рівнем вищої юридичної освіти; б) здобутті права на заняття адвокатською діяльністю;

2) запропоновано розглядати основні ознаки професіоналізму адвоката у цивільному процесі у сукупності: а) наявності у особи, що надає професійну правничу допомогу, правового статусу адвоката, що відображає місце останнього у полі правовідносин; б) глибокій юридичній обізнаності адвоката у галузі застосування норм цивільного процесуального права судами та міжнародними судовими установами, юрисдикція яких визнана Україною; в) здатності до сумлінного виконання адвокатом покладених на нього обов'язків під час надання професійної правничої допомоги у формі процесуального представництва у цивільному процесі; г) достатньому для надання професійної правничої допомоги володінні інструментарієм правозастосування цивільного процесуального законодавства, що є необхідним для ефективності та результативності діяльності адвоката як цивільного процесуального представника;

3) обґрунтовано, що професіоналізм адвоката є засадою професійного представництва зазначеного суб'єкта у цивільному процесі. Недотримання вказаної засади під час надання професійної правничої допомоги адвокатом при вирішенні цивільної справи судом слід вважати підставою для притягнення його до юридичної відповідальності, встановленої законом;

4) визначено особливості реалізації професійного представництва адвоката у цивільному процесі в різних стадіях та провадженнях цивільного судочинства. Основними етапами участі адвоката як професійного представника свого клієнта у позовному провадженні у цивільному процесі є наступні: I) при пред'явленні позову та відкриття провадження у справі; II) у підготовчому провадженні; III) на стадії розгляду справи по суті; IV) під час інстанційного перегляду рішення по цивільній справі. Участь адвоката як професійного представника в окремому та інших непозовних провадженнях відображає процесуальну специфіку вказаного суб'єкта саме щодо окремих категорій справ та не дозволяє права на допущення помилок через обмеження у часі на здійснення своєї професійної діяльності;

5) визначено структуру юридичної відповідальності адвоката як представника у цивільному процесі, до якої слід відносити такі елементи: а) дисциплінарна відповідальність; б) застосування заходів процесуального примусу (в тому числі цивільна процесуальна відповідальність); в) цивільно-

правова, зокрема, цивільна матеріальна відповідальність; г) кримінально-правова відповідальність;

б) встановлено, що з огляду на відсутність у змісті ч. 1 ст. 2 Закону України "Про виконавче провадження" принципу забезпечення права на професійну правничу допомогу, варто говорити про непоширення професійного представництва адвоката на надання професійної правничої допомоги у виконавчому провадженні;

7) визначено необхідність розмежування процесуального статусу експерта у галузі права та адвоката як процесуального представника, оскільки не врегулювання вказаного питання у цивільному процесуальному законодавстві дає підстави вважати можливим поєднання процесуальних статусів зазначених суб'єктів в одній особі (наприклад, поєднання правового становища адвоката іноземної держави та експерта у галузі права).

Удосконалено:

8) класифікацію видів представництва у цивільному процесі (законне; професійне представництво як вид правничої допомоги, що надається адвокатом; непрофесійне представництво, яке надається особою, яка не має правового статусу адвоката);

9) положення про зміст цивільної процесуальної правосуб'єктності адвоката в якості характеристики правового статусу вказаного суб'єкта, котра складається з наступних елементів: цивільні процесуальні права, цивільні процесуальні обов'язки, професійні заборони, юридична відповідальність адвоката, який здійснює професійне представництво у цивільному процесі.

Набули подальшого розвитку:

10) положення цивільного процесуального представництва з урахуванням конституційної регламентації надання професійної правничої допомоги та особливості її реалізації при розгляді цивільних справ судами.

Практичне значення отриманих результатів. Викладені у дисертації авторські пропозиції та висновки можуть бути використані у:

1) науково-дослідницькій роботі – при подальшому дослідженні участі адвокатів у цивільному процесі та наданні вказаними суб'єктами професійної правничої допомоги учасникам цивільних справ;

2) правотворчій роботі – при удосконаленні нормативного регулювання діяльності адвокатів як професійних представників у цивільному процесі, а також щодо удосконалення змісту відповідних законопроектів, якими пропонується внесення змін до законодавства, що регулює професійну адвокатську діяльність;

3) правозастосовній роботі – під час практичної діяльності адвокатів, які реалізують цивільну процесуальну правосуб'єктність при наданні професійної правничої допомоги під час розгляду та вирішенні цивільних справ органами судової влади;

4) навчальному процесі – при підготовці відповідних розділів підручників та навчальних посібників з таких навчальних дисциплін, як "Цивільний процес", "Теорія та практика застосування цивільного

процесуального законодавства", "Виконавче провадження", "Підготовче провадження", "Практикум зі складання процесуальних документів у цивільних справах", а також при викладанні сертифікаційної освітньої програми "Адвокатські студії".

Апробація результатів дисертації. Основні положення, а також результати дисертаційного дослідження, які в ній відображені, обговорювалися на засіданнях кафедри цивільного процесу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, а також доповідалися на наступних науково-практичних конференціях: 1) Всеукраїнська науково-практична конференція "Актуальні питання сучасного розвитку юридичної науки" (м. Харків, 14 квітня 2016 р.); 2) Всеукраїнська науково-практична конференція "25 років господарській юрисдикції в Україні: досвід та перспективи" (м. Харків, 20 травня 2016 р.); 3) Науково-практична конференція "Цивільний процес на зламі століть" (м. Харків, 20-21 жовтня 2016 р.); 4) Міжнародна науково-практична конференція "Україна на шляху до Європи: реформа цивільного процесуального законодавства" (м. Київ, 7 липня 2017 р.); 5) Науково-практична конференція "Актуальні проблеми цивільного та господарського судочинства в аспекті судово-правової реформи" (м. Харків, 24 листопада 2017 р.).

Публікації. Основні положення і висновки, які відображені у дисертаційному дослідженні знайшли відображення у 10 наукових працях, серед яких 4 наукових статей опублікованих у фахових вітчизняних виданнях, одна наукова стаття у виданні іноземної держави та у 5-ти тезах доповідей на наукових і науково-практичних конференціях.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, 3-х розділів, які містять 8 підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації – 249 сторінок, з них основний текст складає 192 сторінки. Кількість використаних джерел становить 472 найменування.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовується актуальність теми дисертаційного дослідження та її зв'язок з науковими планами. Визначається мета дослідження, його об'єкт та предмет, методи дослідження, розкривається наукова новизна проведеного дослідження, практичне значення отриманих результатів дисертації. Вказуються відомості щодо апробації одержаних результатів, а також структури й обсягу роботи.

Розділ 1. "Професійне представництво як форма надання правової допомоги у цивільному процесі" складається з трьох підрозділів та висновків.

У підрозділі 1.1. *"Історичний огляд професійного представництва у цивільному процесі"* викладено дослідження питання професійного представництва у цивільному процесі з урахуванням історичного досвіду вказаного виду представництва у цивільному процесі на території України

починаючи з XIX ст. Реформування здійснення професійної представницької діяльності слід поєднувати з уведенням в дію Судових статутів (1864 р.), які у своєму змісті ретельно закріплювали особливості представництва у судових процесах. З огляду на це проаналізовано вимоги законодавства того часу щодо питань правового статусу присяжних повірених, вимог до їх кваліфікації та досвіду, особливостей їх правосуб'єктності.

Враховуючи історичний розвиток законодавства, яке регламентувало в різні часи засади професійного представництва, зокрема у цивільних справах, дається оцінка пропозиціям суб'єкта законодавчої ініціативи щодо деталізації випадків, коли не застосовується виключне представництво адвокатами у судах, що викладено у законопроекті № 5221 від 04.10.2016 р. відносно закріплення у змісті ст. 10 Закону України "Про судоустрій і статус суддів України" (2016 р.) розуміння малозначних спорів у судах як будь-яких немайнових спорів, а також майнових спорів, за умови, якщо ціна позову не перевищує одного мільйону гривень. Вказані пропозиції вбачаються не сприятливими, оскільки пропонується сума ціни позову у таких спорах характеризує, по-перше, особливо значні розміри, по-друге справ з подібними цінами позову у судовій практиці є доволі не поширеним явищем.

Закріплення на конституційному рівні виключного представництва адвокатами потребує деталізованого відображення цього і в галузевих нормативних актах. Беручи до уваги діяльність органу законодавчої влади, наслідком якої стало прийняття Закону України "Про безоплатну правову допомогу" (2011 р.), вбачається, що з огляду на запровадження фактично нового виду правової допомоги (професійної правничої), доцільною є передбачення такого виду правової допомоги і у Законі України "Про адвокатуру та адвокатську діяльність".

З урахуванням новелізації інституту професійного представництва адвоката завдяки закріпленню на нормативному рівні фактичної концентрації виключних представницьких повноважень адвокатури, у тому числі і по цивільним справам, пропонується передбачити у змісті ЦПК України поняття адвоката як професійного представника, який надає професійну правничу допомогу у цивільній справі. Разом із цим, урахуванням потреби в удосконаленні чинного цивільного процесуального законодавства потребує закріплення у зміст ЦПК України визначення повноважень адвоката як представника у цивільній справі з урахуванням новелізації законодавства, яке регулює його професійну діяльність, а також передбачення положень щодо етичних стандартів професійної діяльності адвоката у цивільній справі.

У підрозділі 1.2. "Поняття та види представництва у цивільному процесі" сформульовано необхідність обґрунтування нового підходу до класифікації цивільного процесуального представництва. Основними видами представництва у цивільному процесі є: 1) законне представництво; 2) професійне представництво як вид правничої допомоги, яка надається адвокатом; 3) непрофесійне представництво, яке надається особою, яка не має правового статусу адвоката.

Наголошується, що запровадження інституту самопредставництва суперечить запровадженому інституту виключного представництва адвокатами інтересів осіб у судах (окрім окремих передбачених законодавством випадках). Мова йде про суперечність новел, які викладені у новій редакції ЦПК України (2017 р.) зі змістом ст. 131² Конституції України. У вказаних нормах закріплені правила про те, що представництво іншої особи у суді, а також захист від кримінального обвинувачення здійснює виключно адвокат, крім певних випадків, встановлених законодавством. Тому викликає питання доцільності закріплення у змісті нової редакції ЦПК України (2017 р.) інституту самопредставництва.

Цивільне процесуальне представництво пропонується класифікувати за наступними додатковими критеріями:

1. За стадією провадження у цивільному процесі: а) під час провадження у суді першої інстанції; б) під час апеляційного провадження; в) під час касаційного провадження;

2. За видом провадження у цивільному процесі: а) у позовному провадженні; б) у наказному провадженні; в) в окремому провадженні;

3. За ознакою наявності грошової винагороди: а) на платній основі; б) на безоплатній основі.

З'ясовано, що процесуальне представництво, як важливий інститут цивільного процесуального права характеризується такими ознаками: 1) специфічним нормативним регулюванням – цивільним процесуальним законодавством, а також суміжними нормативними актами, зокрема Законом України "Про виконавче провадження" (2016 р.), Законом України "Про адвокатуру та адвокатську діяльність" (2012 р.) та ін.; 2) наявністю особливого суб'єктного складу – процесуального представника та особи, яку останній представляє (представляємого); 3) складною структурою, яка відображає тісні зв'язки між різними видами представництва у цивільному процесі (професійним представництвом адвокатом; не професійним представництвом, яке надається особою, яка не має статусу адвоката; законним).

У підрозділі 1.3. "Професійне представництво адвоката як різновид цивільного процесуального представництва" визначено, що основні ознаки професійного представництва адвоката у цивільному процесі полягають у наявності в адвоката специфічної правосуб'єктності, яка відрізняє його правове становище від інших учасників справи та, зокрема, і представників.

Така засада діяльності адвоката, як професіоналізм, розуміється у двох аспектах: широкому і вузькому. В широкому – як специфічну й основоположну ознаку діяльності адвоката, яка у цілому передбачається Законом України "Про адвокатуру та адвокатську діяльність" і пов'язана з реалізацією й виконанням покладених на адвоката обов'язків із метою надання кваліфікованої правової допомоги особам, які її потребують. У вузькому – як фундаментальну засаду діяльності адвоката в якості

професійного процесуального представника безпосередньо під час надання такої допомоги (галузеве «забарвлення» зазначеної засади).

Вона виступає важливою й своєрідною гарантією сумлінного виконання останнім покладених на нього функцій, зокрема, надання правової допомоги під час розгляду цивільних справ. Нормативне закріплення поняття професіоналізму як засади адвокатської діяльності стане логічним кроком при оновленні чинного законодавства України. Це призведе до його наближення з європейським законодавством, яке регламентує стандарти правничої діяльності адвокатів як представників у судах.

Під професіоналізмом адвокатської діяльності у цивільному процесі варто розуміти закріплену на нормативному рівні основоположну засаду цивільного судочинства, яка регулює праввідносини в сфері процесуального представництва адвоката у цивільному процесі, що відображає ставлення адвоката до сумлінного виконання покладених обов'язків на нього під час надання кваліфікованої правової допомоги при вирішенні цивільної справи, недотримання яких тягне притягнення адвоката до юридичної відповідальності, встановленої законом. Поряд із цим, професіоналізм у контексті надання адвокатом правничої допомоги у цивільному процесі можливо розуміти і як специфічну норму, що відображає вимоги щодо діяльності адвокатів в якості цивільних процесуальних представників.

Професіоналізму адвокатської діяльності у цивільному процесі, на відміну від ознак інших видів представництва, характерні такі особливості: а) наявності у особи, що надає професійну правничу допомогу, правового статусу адвоката, що відображає місце останнього у правовому полі праввідносин; б) глибокій юридичній обізнаності адвоката у галузі застосування норм цивільного процесуального права судами та міжнародними судовими установами, юрисдикція яких визнана Україною; в) здатності до сумлінного виконання адвокатом покладених на нього обов'язків, під час надання професійної правничої допомоги у формі процесуального представництва у цивільному процесі; г) достатньому для надання професійної правничої допомоги володінні інструментарієм правозастосування цивільного процесуального законодавства, що є необхідним для ефективності та результативності діяльності адвоката як цивільного процесуального представника.

При характеристиці професійного представництва адвоката робиться висновок, що доцільність запровадження так званої "обов'язкової прив'язки" адвоката іноземної держави до адвоката України є дискусійною, оскільки безпосередньо адвокат іноземної держави повинен самостійно надавати кваліфіковану професійну правничу допомогу по цивільним справам за умови дотримання вимог ст. 59 Конституції України.

Підтримуються окремі пропозиції щодо оновлення чинного законодавства України, а також удосконалення деяких діючих норм, які регулюють особливості професійної діяльності адвокатів, особливою тією

сферою професійної діяльності, якою виступає цивільне судочинство України.

Для національного законодавства України зокрема, є необхідним запровадження позитивного іноземного досвіду діяльності адвокатів, важливим завданням яких є надання якісної правничої допомоги, у тому числі у цивільних справах. В майбутньому позитивним явищем може стати запровадження спеціалізації адвокатів, особливості якої впроваджені та активно діють у Німеччині та Франції. Важливим є позитивний досвід участі адвокатів в якості представників у ЄСПЛ, в яких висловлюються позиції відносно особливого статусу адвокатів у ролі посередників між громадськістю та судами (наприклад, справа "Моріс проти Франції").

Розділ 2. "Цивільна процесуальна правосуб'єктність адвоката як професійного процесуального представника" складається з трьох підрозділів та висновків.

У підрозділі 2.1. *"Поняття та зміст цивільної процесуальної правосуб'єктності адвоката"* обґрунтовано, що складовими елементами цивільної процесуальної правосуб'єктності адвоката слід вважати його цивільні процесуальні права, цивільні процесуальні обов'язки, професійні заборони та можливість нести юридичну відповідальність. Значення цивільної процесуальної правосуб'єктності адвоката визначається в якості важливої передумови належної реалізації суб'єктивних цивільних прав та охоронюваних законом інтересів осіб, які, потребуючи отримати правову допомогу у цивільних справах, звертаються до адвокатів як професійних представників.

Цивільна процесуальна правосуб'єктність адвоката з урахуванням вищевказаної структури, поділяється на такі види: 1) загальна, яка наявна у вказаного суб'єкта на всіх стадіях цивільного процесу; 2) спеціальна, що характерна тільки для конкретної стадії цивільного процесу, зокрема під час: а) пред'явлення заяви, в тому числі позовної, та відкриття провадження у справі; б) підготовчому провадженні; в) розгляду справи по суті; г) оскарження рішень, які ухвалив суд.

У підрозділі 2.2. *"Реалізація адвокатом цивільної процесуальної правосуб'єктності"* робиться висновок про те, що остання виступає передумовою належного здійснення адвокатом своєї професійної діяльності з надання професійної правничої допомоги у цивільному судочинстві. Крім того, вона відображає належну процедуру допуску вказаного суб'єкта цивільних процесуальних правовідносин до участі в статусі процесуального представника під час розгляду та вирішенні цивільних справ судами.

Реалізація адвокатом цивільної процесуальної правосуб'єктності нерозривно пов'язана з наявністю юридичного факту як підстави виникнення, зміни чи припинення цивільних процесуальних правовідносин. Юридичні факти, що розглядаються як підстави реалізації адвокатом цивільної процесуальної правосуб'єктності при наданні професійної правничої допомоги клієнту у цивільному процесі, виникають при укладенні низки

юридичних документів, які посвідчують цивільні процесуальні повноваження адвоката для надання такої допомоги.

Досліджуючи питання посвідчення повноважень адвоката ордером, в тому числі у цивільних справах, варто виходити з того, що вказаний документ заповнюється та підписується виключно адвокатом. При перевірці наявності повноважень у адвоката на представництво не є достатньо підстав остаточно переконатися в існуванні волевиявлення учасника цивільного процесу на представництво його інтересів саме цим адвокатом. Тому, разом з ордером доцільно надавати суду і копію договору про надання правової допомоги, де є вказівки на волевиявлення особи щодо представництва її інтересів тим чи іншим адвокатом.

Формами реалізації цивільної процесуальної правосуб'єктності адвоката є: 1) юридичні консультації, метою яких є роз'яснення представляемій особі особливостей процесуальної діяльності адвоката, а також прогнозування перспектив розгляду цивільної справи судом; 2) складання та подання низки процесуальних документів адвокатом як професійним представником у цивільному процесі, на адресу відповідних суб'єктів цивільного процесуального права, зокрема суду; 3) надання професійної правничої допомоги під час участі у судовому розгляді цивільної справи, що пов'язується з можливістю користуватися процесуальними правами, які регламентуються нормами ЦПК України; 4) участь адвоката як професійного представника свого клієнта у стадіях переглядів судових рішень в порядку цивільного судочинства; 5) професійне представництво адвоката на стадії виконавчого провадження.

У підрозділі 2.3. *"Відповідальність адвоката у цивільному процесі"* обґрунтовується існування наступних видів юридичної відповідальності вказаного суб'єкта цивільних процесуальних правовідносин: дисциплінарної, застосування заходів цивільного процесуального примусу, цивільно-правової та кримінально-правової.

Характеризуючи дисциплінарну відповідальність адвоката як представника у цивільній справі, пропонується викласти ч. 1 ст. 34 Закону України "Про адвокатуру та адвокатську діяльність" у такій редакції: "Підставою для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності є вчинення ним дисциплінарного проступку, яке містить сукупність відповідних правових ознак (склад дисциплінарного проступку адвоката). Склад дисциплінарного проступку адвоката передбачає наявність ознак протиправної діяльності (бездіяльності) адвоката, що тягне настання встановленої законодавством відповідальності".

Звертається увага, що під заходами цивільного процесуального примусу, котрі застосовуються до адвоката, який надає професійну правничу допомогу у формі процесуального представництва у цивільному процесі, слід вважати низку юридично значущих дій, метою застосування яких є припинення протиправної та неналежної поведінки вказаного суб'єкта з боку суду та притягнення адвоката до цивільної процесуальної відповідальності.

Цивільно-правова відповідальність полягає у стягненні в повній чи частковій мірі з адвоката як цивільного процесуального представника грошових коштів у випадках порушення вказаним суб'єктом цивільних прав та охоронюваних законом інтересів осіб, які зазнали матеріальної та (або) моральної шкоди через не належне здійснення ним адвокатської діяльності. Разом з цим, наслідками цивільно-правової відповідальності можуть бути зміна чи розірвання договору про надання правової допомоги або примушення до її виконання.

Умови притягнення адвоката до кримінальної відповідальності носять як самостійний, так і сукупний характер по відношенню до інших видів відповідальності адвоката.

Розділ 3. "Реалізація адвокатом функцій професійного представництва при розгляді та вирішенні цивільних справ" складається з двох підрозділів та висновків.

У підрозділі 3.1. "Участь адвоката як професійного представника в стадіях розгляду цивільних справ судами" звертається увага на вимогу щодо офіційної реєстрації адвокатами електронних адресів в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі (ч. 6 ст. 14 нової редакції ЦПК України 2017 р.), як на новелу у процесуальному законодавстві. Вбачається, що законодавцем не встановлено чіткого строку, протягом якого адвокат повинен вчинити дії з офіційної реєстрації електронних адресів в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі. Також у законодавстві не передбачено відповідальності за не реєстрацію в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі електронних адресів. З огляду на вказане, пропонується доповнити зміст ст. 14 ЦПК України в редакції 2017 р. положеннями щодо встановлення відповідальності адвокатів, котрі не зареєстрували електронної адреси в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі.

Значення надання професійної правничої допомоги у цивільному процесі з боку адвоката поглиблюється, з позитивного боку, у зв'язку з запровадженими нормами ЦПК України в редакції 2017 р. щодо встановлення такої вимоги до відзиву на позовну заяву, як посилення на норми права. Приймаючи до уваги зазначені правила цивільного процесуального законодавства в аспекті посилення у вказаному процесуальному документі на норми права, вбачається, що не всі суб'єкти правовідносин зможуть належним чином виконати її. Тому участь саме адвоката як професійного представника у цивільній справі буде засадою у цивільному процесі належної та якісної професійної правничої допомоги адвоката.

У зв'язку з відсутністю належного розмежування правового статусу експерта в галузі права та іноземного адвоката як процесуального представника доводиться необхідність розмежування процесуального статусу зазначених суб'єктів цивільного процесуального права. Обґрунтовується цей висновок теоретичними положеннями про те, що кожний суб'єкт цивільних

процесуальних правовідносин повинен займати конкретне місце в них з урахуванням його цивільної процесуальної правосуб'єктності.

При аналізі участі адвокатів як професійних представників на стадії апеляційного перегляду судових рішень доведено, що запроваджені у редакції ЦПК України 2017 р. нові строки на апеляційне оскарження рішення суду першої інстанції не є доцільними з тієї причини, що встановлення тридцятиденного строку на оскарження рішення суду першої інстанції є занадто тривалим. Вбачається доцільним відновлення строків апеляційного оскарження рішення суду першої інстанції, в тому числі і адвокатами як процесуальними представниками, впродовж 10 днів із дня проголошення цього акту правосуддя (10 днів із дня отримання його копії, якщо особа не була присутня під час його проголошення).

З огляду на вимоги ч. 1 ст. 402 редакції ЦПК України 2017 р. зазначається те, що у суді касаційної інстанції скарга розглядається за правилами розгляду справи судом першої інстанції в порядку спрощеного позовного провадження без повідомлення учасників справи з урахуванням ст. 400 ЦПК України. Такі положення обмежують право осіб на можливість бути вислуханим у суді та право на отримання професійної правничої допомоги адвокатом. Виходячи з цього для особи, інтереси якої адвокат представляє в органах судової влади, може не стати корисним надання професійної правничої допомоги адвоката без його безпосередньої участі в засіданні суду касаційної інстанції.

У підрозділі 3.2. *"Професійне представництво адвоката на стадії виконавчого провадження"* акцентується увага, що у виконавчому провадженні не застосовується представництво виключно адвокатами інтересів своїх клієнтів. У зв'язку з цим представниками на цьому етапі можуть бути і особи, які не мають правового статусу адвоката.

Наголошується, що з огляду на відсутність у змісті ч. 1 ст. 2 Закону України "Про виконавче провадження" (2016 р.), яка закріплює перелік засад виконавчого провадження, принципу забезпечення права на професійну правничу допомогу на етапі виконання рішень судів, варто говорити про непоширення правової допомоги адвоката безпосередньо у виконавчому провадженні. Вбачається, що з огляду на закріплені у ст. 131² Конституції України положення щодо виключного представництва адвокатом іншої особи у суді, а також на відсутність у змісті Закону України "Про виконавче провадження" (2016 р.) особливостей професійної правничої допомоги у виконавчому провадженні, професійна правнича допомога адвокатом надається тільки при судовому вирішенні цивільних справ.

Вноситься пропозиція щодо удосконалення змісту ч. 1 ст. 19 Закону України "Про виконавче провадження" (2016 р.), з огляду на відсутність у її змісті правил щодо прав та обов'язків саме представників сторін виконавчого провадження. Впровадження таких пропозицій дозволить усунути недолік у нормативному регулюванні правового статусу вказаних суб'єктів на стадії виконавчого провадження.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено вирішення важливого наукового завдання, яке полягає у науково-практичній розробці питань здійснення професійного представництва адвокатами як професійними процесуальними представниками під час розгляду цивільних справ органами судової влади. За результатами проведеного дослідження дисертантом сформульовані такі висновки.

1. Професійне представництво адвоката у цивільному процесі є унікальним видом цивільного процесуального представництва, який має власні характерні особливості та відображає гарантоване Конституцією України право на професійну правничу допомогу.

2. Вивчення проблемних питань запровадження виключного представництва адвокатами у зв'язку з проведенням судової реформи в Україні, що ознаменувалося реформуванням чинного законодавства, яке регулює специфіку професійної діяльності адвокатів, зокрема у цивільному процесі, дозволяє визначити подібні законодавчі реалізації та прагнення як позитивний крок на шляху удосконалення якості надання правової допомоги адвокатами. Це пояснюється тим, що запровадження концентрації виключних представницьких повноважень адвокатури на ринку надання правової допомоги (за винятком деяких категорій справ) повинно підвищити рівень надання такої допомоги, зокрема у цивільному судочинстві.

3. Окремі дискусійні аспекти професійної діяльності адвокатів під час надання професійної правничої допомоги по цивільним справам досліджені з урахуванням положень доктрини цивільного процесуального права та матеріалів судової практики.

4. У дисертації проведено дослідження проблем цивільної процесуальної правосуб'єктності адвоката, який виступаючи учасником цивільних процесуальних правовідносин, надає професійну правничу допомогу на висококваліфікованому рівні. Запропоновано розуміння цивільної процесуальної правосуб'єктності адвоката як складової частини категорії загальної цивільної процесуальної правосуб'єктності, яка у той же час, маючи специфічні особливості, відображає її індивідуальність та особливість.

5. Здійснено аналіз виникнення та розвитку професійного представництва у цивільному процесі, а також досліджено сучасний стан та перспективи вдосконалення правового регулювання професійної діяльності адвокатів у цивільному судочинстві України. Це стало запорукою дослідження законодавчих ініціатив та пропозицій, які передбачені у низці існуючих законопроектів. Їх метою є удосконалення нормативного закріплення професійної діяльності адвокатів, зокрема у цивільному процесі.

6. Доведення власних висновків здійснювалося дисертантом в ході наукової дискусії з окремими думками інших авторів. Це дало змогу набути навичок критичного оцінювання певних положень цивільного

процесуального законодавства з метою вивчення проблем професійного представництва адвоката у цивільному процесі.

7. Доводиться важливість наближення законодавства України до європейських та міжнародних стандартів професійної діяльності адвокатів. У тексті дисертації неодноразово проаналізовано міжнародне та європейське законодавство, яке регламентує особливості професійної діяльності адвокатів.

8. Необхідними є доповнення змісту ЦПК України новими положеннями щодо: а) поняття адвоката як професійного представника, який надає професійну правничу допомогу у цивільній справі; б) визначення повноважень адвоката як представника у цивільній справі з урахуванням новелізації законодавства, яке регулює його професійну діяльність; в) етичних стандартів професійної діяльності адвоката при розгляді судом цивільних справ.

9. Визначено особливості надання професійної правничої допомоги адвокатом у різних стадіях та провадженнях цивільного судочинства. Основними етапами участі адвоката як професійного представника свого клієнта у позовному провадженні у цивільному процесі варто розуміти наступні: 1. При пред'явленні позову та відкриття провадження у справі; 2. У підготовчому провадженні; 3. На стадії розгляду справи по суті; 4. Під час інстанційного перегляду цивільної справи: 4.1. В апеляційному провадженні; 4.2. Під час перегляду судових рішень, що набрали законної сили. Участь адвоката як професійного представника в справах окремого провадження вимагає від вказаного суб'єкта реалізації своєї цивільної процесуальної правосуб'єктності в специфічних умовах, оскільки вказаний суб'єкт значно обмежений у часі на здійснення професійної діяльності з надання професійної правничої допомоги. Досліджуючи питання участі адвоката як професійного представника у наказному провадженні проаналізовано нові положення ЦПК України щодо електронізації цивільного судочинства, в тому числі щодо надсилання документів у справах особам, у яких вони беруть участь, виключно в електронній формі.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Shpak M. V. Professional representation of a lawyer in civil procedure: questions of reformation. *Проблеми законності*. Харків, 2016. Вип. 133. С. 68–73.

2. Шпак М. В. Перспективы нормативного регулирования деятельности адвоката как профессионального представителя в гражданском процессе Украины (на основе анализа отдельных законопроектов). *Leges si Viata: междунар. наук.-практ. прав. журн.* 2016. № 7/2 (295). С. 141–144.

3. Шпак М. В. Принцип професіоналізму як засада надання кваліфікованої правової допомоги адвокатом у цивільному процесі. *Вісник Національної академії правових наук України*. Харків, 2017. Вип. № 1 (88). С. 211–219.

4. Шпак М. В. Проблемні питання оновлення законодавства України в аспекті професійного представництва адвоката у цивільному процесі. *Проблеми законності*. Харків, 2017. Вип. 136. С. 82–88.

5. Шпак М. В. Міжнародно-правові стандарти професійної діяльності адвоката в цивільному процесі України. *Теорія і практика правознавства: електрон. наук. фахове вид.* 2017. Вип. 1 (11). URL: <http://tlaw.nlu.edu.ua/article/view/89807/99323>

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

6. Shpak M. V. Civil procedural representation in the Statutes of the Grand Duchy of Lithuania. *Актуальні питання сучасного розвитку юридичної науки: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 14 квітня 2016 р.)*. Нац. юрид. ун-т. ім. Ярослава Мудрого. Харків: НЮУ ім. Ярослава Мудрого, 2016. С. 79–80.

7. Шпак М. В. Питання процесуального представництва в проектах нормативних актів з цивільного та господарського судочинства. *25 років господарській юрисдикції в Україні: досвід та перспективи: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 20 трав. 2016 р.)*. Харків: Право, 2016. С. 191–192.

8. Шпак М. В. Теоретичні засади професійного представництва адвоката у цивільному процесі. *Цивільний процес на зламі століть: матеріали наук.-практ. конф., присвяч. 50-річчю заснування каф. цив. процесу (м. Харків, 20–21 жовт. 2016 р.)*. Харків: Право, 2016. С. 131–133.

9. Шпак М. В. Проблеми удосконалення нормативного регулювання професійної правничої допомоги адвокатів поза межами кримінального судочинства. *Україна на шляху до Європи: реформа цивільного процесуального законодавства: Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 7 лип. 2017 р.)*. Київ: ВД Дакор, 2017. С. 205–207.

10. Шпак М. В. Окремі законодавчі пропозиції щодо реформування інституту професійного представництва адвоката у цивільному процесі. *Актуальні проблеми цивільного та господарського судочинства в аспекті судово-правової реформи: матеріали науково-практичної конференції студентів та аспірантів (м. Харків, 24 листопада 2017 р.)*, за заг. ред. К. В. Гусарова. Харків: ТОВ «Оберіг», 2017. С. 73–74.

АНОТАЦІЯ

Шпак М. В. Професійне представництво адвоката у цивільному процесі. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне

право; міжнародне приватне право». – Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Міністерство освіти і науки України, Харків, 2018.

Дисертація присвячена дослідженню теоретичних та практичних проблем участі адвоката, як професійного представника клієнтів під час здійснення цивільного судочинства органами судової влади.

У дисертації проаналізовано наукові точки зору відносно поняття та видів процесуального представництва. Досліджено особливості законного та договірною представництва у цивільному процесі. Наведено авторські пропозиції відносно класифікацій цивільного процесуального представництва.

Сформульовано теоретичні положення, а також практичні висновки щодо специфіки та особливостей професійного представництва, яке надається особами, що мають правовий статус адвоката, при розгляді та вирішенні цивільних справ органами судової влади. Проаналізовано та досліджено перспективи нормативного регулювання вказаного виду представництва у цивільному процесі, спираючись на новелізацію цивільного процесуального та конституційного законодавства України, в аспекті прийняття Закону України "Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)" (2016 р.), а також враховуючи наявні законопроекти, які зареєстровані на офіційному веб-сайті Верховної Ради України. Проаналізовані сутнісні характеристики засади професіоналізму, як засади надання кваліфікованої правової допомоги у професійній діяльності адвокатів, а також досліджені проблемні питання допуску іноземних адвокатів як професійних представників у цивільному судочинстві.

Ключові слова: професійне представництво адвоката; цивільне процесуальне представництво; діяльність адвоката; цивільне судочинство; адвокат у цивільному процесі.

АННОТАЦИЯ

Шпак М. В. Профессиональное представительство адвоката в гражданском процессе. – Квалификационный научный труд на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.03 «Гражданское право и гражданский процесс; семейное право; международное частное право». – Национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого, Министерство образования и науки Украины, Харьков, 2018.

Диссертация посвящена исследованию теоретических и практических проблем участия адвоката, как профессионального представителя клиентов при осуществлении гражданского судопроизводства органами судебной власти.

Определено содержание и особенности профессионального представительства адвоката в гражданском процессе, которые заключаются в: а) наличии в адвоката полного высшего юридического образования за

вторым (магистерским) уровнем высшего юридического образования; б) получении права на занятие адвокатской деятельностью.

Учитывая существующие законодательные инициативы относительно установления принципа профессионализма адвокатской деятельности предложено основные признаки профессионализма адвоката в гражданском процессе рассматривать в совокупности: а) наличия у лица, оказывающего профессиональную юридическую помощь, правового статуса адвоката, отражающее место последнего в правовом поле правоотношений; б) глубокой юридической осведомленности адвоката в области применения норм гражданского процессуального права судами и международными судебными учреждениями, юрисдикция которых признана Украиной; в) способности к добросовестному выполнению адвокатом возложенных на него обязанностей при оказании профессиональной юридической помощи в форме процессуального представительства в гражданском процессе; г) достаточном для оказания профессиональной юридической помощи владении инструментарием правоприменения гражданского процессуального законодательства, что необходимо для эффективности и результативности деятельности адвоката как гражданского процессуального представителя.

Профессионализм адвоката рассматривается как основа профессионального представительства указанного субъекта в гражданском процессе. Несоблюдение указанной основы при предоставлении профессиональной юридической помощи адвокатом при решении гражданского дела судом следует считать основанием для привлечения его к юридической ответственности, установленной законом.

Определена структура юридической ответственности адвоката как представителя в гражданском процессе, к которой следует относить следующие элементы: а) дисциплинарная ответственность; б) применение мер процессуального принуждения (в том числе гражданская процессуальная ответственность); в) гражданско-правовая, в частности, гражданская материальная ответственность; г) уголовно-правовая ответственность.

Установлено, что ввиду отсутствия в ч. 1 ст. 2 Закона Украины "Об исполнительном производстве" принципа обеспечения права на профессиональную юридическую помощь, стоит говорить о нераспространении профессионального представительства адвоката на предоставление профессиональной юридической помощи в исполнительном производстве.

Определена необходимость разграничения процессуального статуса эксперта в отрасли права и адвоката как процессуального представителя, поскольку не урегулирование указанного вопроса в гражданском процессуальном законодательстве дает основания считать возможным сочетание процессуальных статусов указанных субъектов в одном лице (например, сочетание правового положения адвоката иностранного государства и эксперта в отрасли права).

Предложена новая классификация видов представительства в гражданском процессе (законное; профессиональное представительство как вид юридической помощи, оказываемой адвокатом; непрофессиональное представительство, предоставляемое лицом, не имеющим правового статуса адвоката).

Раскрыты положения о содержании гражданской процессуальной правосубъектности адвоката в качестве характеристики правового статуса указанного субъекта, которая состоит из следующих элементов: гражданские процессуальные права, гражданские процессуальные обязанности, профессиональные запреты, юридическая ответственность адвоката, который осуществляет профессиональное представительство в гражданском процессе.

Ключевые слова: профессиональное представительство адвоката; гражданское процессуальное представительство; деятельность адвоката; гражданское судопроизводство; адвокат в гражданском процессе.

ANNOTATION

Shpak M. V. Professional representation of a lawyer in civil procedure.
– Qualifying scientific work, as a manuscript.

The dissertation for obtaining the Scientific Degree of Candidate of Legal Sciences on specialty 12.00.03 «Civil law and civil procedure; family law; international private law». – Yaroslav Mudryi National Law University, Ministry of Education and Science of Ukraine, Kharkiv, 2018.

This research focuses on theoretical and practical problems of a lawyer as a professional representative of clients in civil proceedings of the judicial bodies.

Scientific opinions regarding concepts and types of procedural representation are analyzed in the thesis. Features of legal and contractual representation in civil proceedings are researched. Author's proposal for classification of civil procedural representation is given.

Theoretical principles and practical conclusions concerning the specific features and professional representation provided by persons having the legal status of a lawyer during the consideration and resolution of civil cases by the judicial bodies are formulated in the dissertation. Prospects of regulation of the given type of representation in civil proceedings based on the amendment of civil procedural and constitutional law of Ukraine are analyzed and studied, in terms of the Law of Ukraine "On Amendments to the Constitution of Ukraine (on justice)" (2016), and also taking into account existing draft laws registered on the official website of the Verkhovna Rada of Ukraine. Essential characteristics of the principle of professionalism as a basis for qualified legal assistance in professional activity of lawyers are analyzed, together with issues of admission of foreign lawyers as professional representatives in civil proceedings.

Key words: professional representation by a lawyer; civil procedural representation; lawyer's activity; civil proceedings; lawyer in civil procedure.

Відповідальний за випуск
кандидат юридичних наук, доцент
Жушман М. В.

Підписано до друку 05.02.2019 р. Формат 60x90/16
Папір офсетний. Віддруковано на різнографі.
Умовн. друк. арк. 0,7. Облік.-вид. арк. 0.9.
Тираж 100 прим. Зам. № 284

Друкарня
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого
61024, м. Харків, вул. Пушкінська, 77